

“Els drets humans són el passaport dels qui viuen en la pobresa per a ser reconeguts com a éssers humans i ciutadans”.

“Vaig veure i vaig viure moltes injustícies. La indignació i l’esperança de canviar aquella situació va ser el que em va inspirar”. Així explica l’advocada i activista Valdênia Paulino per què va començar a treballar, ja des de molt jove, en la defensa dels drets humans de la població més pobre.

Va créixer a Sapopemba, un barri perifèric de São Paulo que, “a més de ser molt pobre, era molt violent”. En el si de la seva família, va aprendre “el significat del respecte, la solidaritat i la dignitat”; en les Comunitats Eclesials de Base, “la importància de la lluita col·lectiva en la recerca i la garantia dels drets fonamentals”. Amb 14 anys, ja donava classes d’alfabetització a la seva comunitat.

Al llarg de la seva trajectòria, Paulino ha participat en la creació de diverses organitzacions. Al 1987, va ajudar a posar en marxa una casa d’acollida per a noies que volien deixar la prostitució. Poc després, va impulsar el Centre de Defensa pels Drets de la Infància i l’Adolescència (CEDECA) de Sapopemba. Aquesta entitat, de la qual és actualment presidenta, articula tres projectes: un d’acompanyament a adolescents que han comès alguna infracció, un altre d’atenció

a infants i joves víctimes de violència, i un tercer que treballa la formació en drets humans a través de diverses formes d’expressió cultural (capoeira, teatre, música, etc.). Al 2001, Paulino va col·laborar també en l’establiment del Centre de Drets Humans de Sapopemba (CDHS), on ara imparteix formació per a educadors i educadores socials, joves de diversos barris perifèrics i grups de dones.

La seva activitat com a defensora dels drets humans li ha comportat nombroses amenaces i assetjament constant. Al 2009, va haver de deixar São Paulo i traslladar-se a l’Estat de Paraíba, on va ocupar el càrrec de defensora del poble per a qüestions policials. També d’allà va haver de marxar de manera precipitada. Finalment, a l’abril del 2015 va acabar retornant a São Paulo, on resideix actualment.

Fotografia: www.arquisp.org.br

Perifèries del Brasil: territoris sense drets

El progrés social i econòmic del Brasil al llarg de les darreres dues dècades ha situat el país al capdavant de la sigla dels BRICS, aglutinadora dels principals emergents. El major PIB d’Amèrica Llatina va aconseguir, entre el 1990 i el 2009, que 25 milions de persones sortissin de situacions de pobresa moderada o extrema. Durant el mateix període, el 60% de la població brasilera va incrementar el seu nivell de renda.

Aquestes xifres, recollides en l’informe “Prosperitat compartida i eradicació de la pobresa a l’Amèrica Llatina i el Carib”, publicat l’any passat pel Banc Mundial, són un bon símptoma

toma dels avenços aconseguits pel país. No obstant això, i com adverteix l’anàlisi, “la feina encara no està acabada”. Al voltant del 18% de la població del Brasil continua en la pobresa, i més d’una tercera part es manté per sota de la classe mitjana, “en condicions de vulnerabilitat econòmica”. L’1% més ric acumula el 13% dels recursos, mentre que el 40% més pobre suma només l’11%.

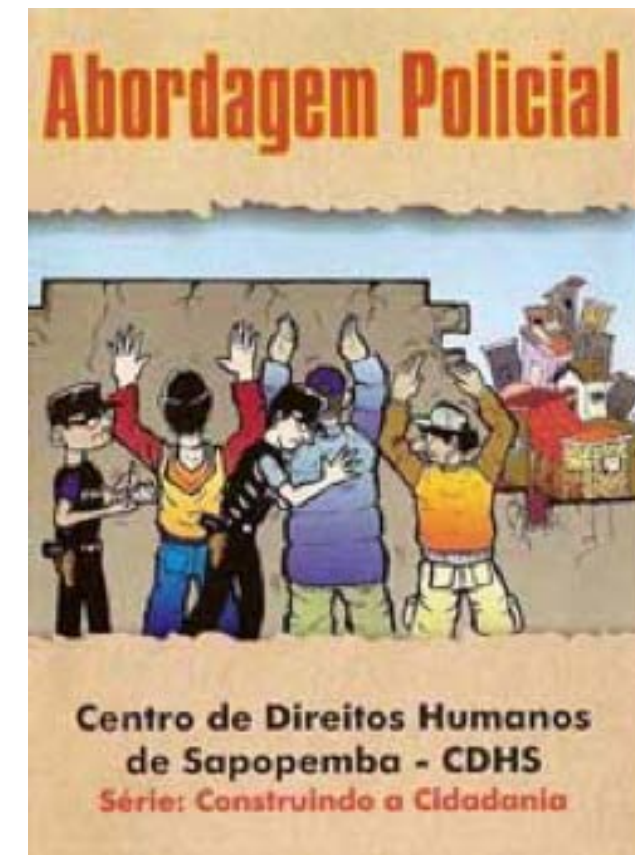
La feina inacabada de la qual parla l’estudi del Banc Mundial té una clara expressió territorial. Així ho subratlla la directora d’Oxfam Brasil, Katia Maia*: “La marca de la desigualtat brasilera es fa present en diversos àmbits socials, culturals, polítics i econòmics, però és a les perifèries, les favelas i els barris populars allunyats dels centres on es dibuixa amb profunda nitidesa.” És en aquestes àrees, i també en el si de comunitats tradicionals i rurals, on l’advocada Valdênia Paulino ha desenvolupat al llarg dels anys la seva tasca de defensa dels drets humans.

Fragment d’un vídeo del CEDECA de Sapopemba.

En aquests territoris, “la policia tracta a la població que viu en situació de pobresa com a enemiga, que ha de ser dominada per al treball servil i combatuda com a ésser social”, assegura Paulino. Segons denuncia l’activista, se segueixen patrons sistemàtics d’abús: els joves negres i les persones pobres són considerats sospitosos i per tant són abordats sovint per la policia; les dones víctimes de violència són responsabilitzades de les agressions que pateixen; les persones sense recursos són sotmeses a penes de presó

arbitràries, les violacions de drets no s’investiguen i queden impunes, etc.

Des del Centre d’Estudis Metropolitans, l’investigador Gabriel de Santis Feltran* posa també l’accent en el paper que juga la seguretat pública en la configuració d’una societat desigual. L’autor analitza els efectes dels dos grans models de lluita contra la violència urbana que s’han aplicat des de mitjans dels anys 90: l’empresonament i l’ampliació dels cosos policials, a São Paulo, i l’ocupació militar de territoris de favelas, a Rio de Janeiro. Ambdós models, critica Santis Feltran, parteixen d’un mateix error: “Es considera que l’origen del crim és el comportament dels més pobres.” S’aplica, per tant, un “paradigma de càstig dels més pobres”.

I aquest càstig cau amb especial virulència sobre la població jove i negra. En són només un exemple els homicidis, el passat mes de juny a São Paulo, de Waldik Gabriel Silva Chagas (11 anys) i d'Ítalo Ferreira de Jesus Siqueira (10). El primer va matar-lo la Guàrdia Civil Metropolitana; el segon, la Policia Militar. No són casos aïllats. Segons dades del defensor del poble per a qüestions policials de l'Estat de São Paulo, recollides per diversos mitjans de comunicació, entre principis de 2010 i mitjans de 2016 la policia militar i civil va matar 191 infants i adolescents de fins a 16 anys.

Són morts que s'inscriuen en un context més ampli de violència. Si es comptabilitza el total d'assassinats d'infants i joves (no només els que són responsabilitat dels cossos policials), s'obtenen estadístiques que "equivalen a un estat de guerra", en paraules de Katia Maia*. En aquest sentit, l'estudi "Violència letal contra infants i adolescents al Brasil", de la Facultat Llatinoamericana de Ciències Socials (Flacso), revela que al 2013 un total de 10.520 infants i adolescents van ser víctimes d'homicidi. És gairebé com si cada dia d'aquell any se n'haguessin assassinat 29. Tenint en compte la mida de cada població, l'anàlisi subratlla també que els infants i adolescents negres van ser víctimes d'homicidi un 178% més que els blancs.

Són xifres crues, que reflecteixen la violència institucional més visible i evident. Però cal recordar que la població brasilera amb menys recursos és també objecte d'altres violències, vinculades a factors com la renda, l'accés a l'educació, la qualitat dels serveis públics o la disponibilitat d'habitatge digne, entre altres. Afortunadament, el treball comunitari i l'educació en drets humans deixen entreveure una altra realitat possible.

*Le Monde Diplomatique Brasil, Centro de Estudos da Metropole, Oxfam Brasil. *Cada vez mais desigual?*. Abril de 2016.

Entrevista

Has rebut nombroses amenaces a causa del teu activisme. En quina situació et trobes?

La conjuntura política actual al Brasil és molt adversa per als defensors i defensores de drets humans. La situació és crítica i perillosa. En el meu cas, quan vaig tornar a São Paulo vaig rebre la notícia que una autoritat policial que havia estat denunciada amb la meua ajuda per crims de tortura havia estat escollida diputat estatal. Avui, ocupa la presidència de la comissió de seguretat a l'Assemblea Legislativa de l'Estat. A això, cal sumar-hi el fet que continuo treballant per denunciar violacions de drets humans. L'octubre passat vaig ser protagonista d'una important denúncia per l'execució d'un treballador a mans de policies militars, i vaig ser responsable de l'informe que vam entregar al Relator de l'ONU per als casos de tortura.

Fotografia: CEDECA de Sapopemba.

Des del CEDECA, denuncieu les violències que pateixen els infants i adolescents de les perifèries.

Denunciem tot tipus de violència, però principalment la institucional, que s'expressa sobretot en quatre àrees: l'educació, el lleure, la formació professional i la seguretat. En l'àmbit de l'educació, denunciem la discriminació social i racial a les escoles, així com la falta de places. En el lleure i la cultura, la manca de polítiques públiques. En la forma-

ció professional, l'absència d'oportunitats perquè els joves de les favelas es preparin per al món laboral. I pel que fa a la seguretat, denunciem la violència policial: execucions sumàries, destrucció de documents personals per part de la policia, tortures, etc. La situació és tan greu que fins i tot els polítics conservadors ja admeten el genocidi contra la joventut negra i pobra del país.

Fragment d'un vídeo del CEDECA de Sapopemba.

Com és la formació sobre drets humans que ofereix el CDHS?

Organitzem diverses activitats formatives, tallers en escoles, festivals de música, elaborem manuals, etc. L'objectiu és donar a conèixer als treballadors i treballadores de les favelas i altres comunitats pobres com funcionen les institucions de l'Estat on viuen, quin procés històric els ha situat en la pobresa, els drets que han estat conquerits pel poble treballador, els camins que s'han de seguir per fer-los efectius i els instruments existents per denunciar les violacions de drets.

L'any 2015 vam crear l'Escola de Ciutadania de Sapopemba. Funciona amb professors voluntaris, entre els quals hi ha fiscals, jutges, la delegada de la policia, professorat universitari, líders de moviments socials, periodistes, etc. Les classes es fan en centres comunitaris, en esglésies i a la seu del CDHS.

Amb el CDHS, vas aconseguir celebrar audiències públiques per a la comunitat a Sapopemba. Com funcionen?

Vam posar en marxa aquestes audiències per trencar la distància immoral que s'establia entre les autoritats públiques i la comunitat. Aquesta nova metodologia s'aplica seguint diversos passos. En primer lloc, s'articula la població i els seus lideratges socials, i se seleccionen els problemes que es volen abordar. Després, s'identifiquen socis que puguin donar-hi suport (entitats, periodistes, autoritats) i es tramita la petició de compareixença a l'audiència, fonamentant-la en la llei. El dia de l'audiència, però abans que comenci, es porta les autoritats a caminar pel territori perquè en coneguin els camins i carrerons, la gent i els seus recursos. L'audiència se celebra sempre en forma de cercle, per tal que les autoritats se situïn entre el poble. Les persones de la comunitat parlen al principi i al final.

+ informació:

www.facebook.com/profile.p?id=100004100476044&fref=ts
www.cedecasapopemba.org.br/
www.facebook.com/CedecaSapopemba

Ciutats Defensores dels Drets Humans

<https://ciutatsdefensoresdretshumans.wordpress.com/>

Organitzen:

AJUNTAMENT DE
SANT BOI DE LLOBREGAT

CEA(R)
Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

Institut de Drets
Humans de Catalunya

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL

PER LA PAU

Participen:

AJUNTAMENT DE BARBERÀ DEL VALLÈS

Ajuntament
de Castelldefels

Ajuntament del
Prat de Llobregat

AJUNTAMENT
D'ESPLUGUES

Ajuntament
de Gavà

Ajuntament
de Girona

Ajuntament de Granollers

Ajuntament
de Molins de Rei

Ajuntament
de Sant Cugat

AJUNTAMENT DE
SANT JOAN DESPÍ

AJUNTAMENT
de Sant Vicenç dels Horts

Ajuntament
de Santa Coloma
de Gramenet

Ajuntament
de Terrassa

AJUNTAMENT DE
VILADECANS

Col·laboren:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Diputació
de Barcelona

Generalitat
de Catalunya

fòrum sd
SINDICS, SINDIQUES,
DEFENSORS I DEFENSORES
LOCALS DE CATALUNYA

AMB Àrea Metropolitana
de Barcelona

Casa Amèrica Catalunya

FONS CATALÀ
DE COOPERACIÓ
AL DESENVOLUPAMENT